

Ziemassvētki

Ja esat izlasījuši mūsu rakstus par senlatviešu un kristiešu Ziemassvētku tradīcijām, tad noteikti saprotat, ja **mūsdienu Ziemassvētku tradīcijas nav nekas cits, kā pagānisko un kristīgo tradīciju sajaukums**. Ejot gadu desmitiem, simteņiem un pat tūkstošiem, katra pasaules tauta savā kultūrā ir saglabājusi to, kas tas ir šķitis pareizs, pazīstams, pieņemams, vērtīgs vai pat ticis uzspiests, un turpina to kultivēt vēl aizvien, lai nodotu to tālākajām savas tautas paaudzēm.

Ne vien kristietības ienākšana pasaulē veicināja Ziemassvētku tradīciju sajaukšanos, bet arī **globalizācija**, kas lielākā vai mazākā mērā ir pastāvējusi vienmēr, bet **mūsdienās, tehnoloģiju un interneta attīstības laikmetā**, ir uzņēmusi prātam netveramus apgriezienus. Nav noslēpums, ka **katrai pasaules kultūrai un tautai piemīt savas Ziemassvētku svinēšanas īpatnības**, kaut gan sākotnēji varētu šķist, ka tādu nav. Tāds priekšstats rodas pateicoties globalizācijai, kad **izzūd robežas un visos līmeņos notiek integrācija un mijiedarbība**. Mūsdienās vairs nav problēmu uzzināt, kā tiek svinēti Ziemassvētki otrā pasaules malā, līdz ar to vairs nav problēmu arī ietekmēties vai iedvesmoties, vēlamo pieņemot par daļu no savas kultūras. Šī iemesla dēļ ir **grūti pateikt, kas ir latviešu Ziemassvētku tradīcijas, bet kas ir no ārzemēm aizgūtās Ziemassvētku tradīcijas**.

Veidojas **globalizācijas kultūra**, kas ir novērojama arī pie mums Latvijā, proti, Ziemassvētkos tiek kultivētas tradīcijas, kas ir gan mūsu senču – senlatviešu, gan kristiešu, gan citu pasaules kultūru tradīcijas, līdz ar to **arvien sarežģītāk ir nošķirt, kur sākas un kur beidzas “mūsu Ziemassvētku tradīcijas”**. Mūsu Ziemassvētku tradīcijas ir tās tradīcijas, kuras piekopjam gadu desmitiem un pat gadu simtiem ilgi, neatkarīgi no to izcelsmes, jo, kā zināms, **kultūra nav sastindzis, bet gan mainīgs elementu kopums**, kas pastāvīgi pilnveidojas, dabiskā veidā atstājot to, ko konkrētā tauta uzskata par vērtīgu, bet atmetot to, kas tai nav saistošs. **Par jēdzienu “mūsu Ziemassvētku tradīcijas” vispār varētu nebeidzami diskutēt**, jo pat katrai ģimenei ir savas Ziemassvētku tradīcijas, par tautām un kultūrām nemaz nerunājot.

Turpinājumā aplūkosim populārākās **Ziemassvētku tradīcijas, kas tiek piekoptas mūsdienu Latvijā**. Mūsdienu latviešu Ziemassvētku tradīcijas vēsturiski veidojušās, kā jau pieminēts, **globalizācijas ietekmē, kā arī kristietības un Padomju režīma ietekmē**, kur kristietība neatzina pagāniskās tradīcijas, bet Padomju režīms neatzina Ziemassvētkus kā tādus.

Adventa laiks

Adventa laikā jeb, kā daži saka, Adventē tiek pīts **egļu vai priežu zaru vainags**, kurā tiek degtas **četras sveces**. Mūsdienās, protams, tradicionālā Adventa vainaga un sveču interpretācija var atšķirties, proti, ierasto egļu vai priežu zaru vietā tiek izmantotas, piemēram, dažādu augu drogas, eglītes rotājumi vai pat konfektes.

Sveces un vainaga dekorī visbiežāk tiek izvēlēti **sarkanā vai violetā krāsā**. Šo krāsu interpretācija nāk no kristīgās pasaules, kur sarkanā krāsa ir Jēzus Kristus cilvēkmīlestības simbols, bet violetā krāsa ir grēku nožēlošanas simbols.

Adventa laiks sākas četras nedēļas pirms Ziemassvētkiem, aizsākoties attiecīgi **novembra beigās vai decembra sākumā**. Gaidot Ziemassvētkus, **katras nedēļas svētdienā tiek aizdegta viena svecīte**, līdz pašos Ziemassvētkos deg visas četras svecītes. Tā kā Adventa vainaga ierīkošana patiesībā ir **kristiešu Ziemassvētku tradīcija**, svecīšu pakāpeniska

aizdeģšana simbolizē gaismas tuvošanos jeb gaidāmo **Jēzus Kristus piedzimšanu**, jo Kristus allaž ir ticis uzskatīts par gaismu, kas cilvēci atpestī no tumsas un apgaismo.

Īsteniem kristiešiem Advents ir arī **gavēņa laiks**, kurā no uztura tiek izslēgti visi dzīvnieku izcelsmes produkti, piemēram, gaļa, olas, piens, **izņemot zivis**, kas ir viens no kristietības simboliem. Tie, kuriem šāda Adventa laika interpretācija nav pa prātam, uzskata to par gaismas gaidīšanas laiku, jo, kā zināms, pēc Ziemassvētkiem, kas ir ziemas saulgrieži, dienas paliek garākas un gaišākas, bet pašos Ziemassvētkos tiek svinēta gaismas uzvara pār tumsu.

Eglītes rotāšana

Latvieši, būdami vieni no ziemeļu tautām, jau izsenis piekopj tradīciju rotāt eglīti. Egle lielākajai daļai ziemeļu tautu simbolizēja **mūžīgo dzīvību un senču dzīvības koku**. Egle, būdama mūžzaļš koks, **atbaidīja ļaunos garus**, jo senās tautas ticēja, ka mūžzaļajos augos mīt labie gari, kuri ļaunos garus, kas ziemas saulgriežos īpaši aktivizējas, ir spējīgi atbaidīt. Senlatvieši eglītes **necirta un nenesa mājās**, bet rotāja tās turpat – mežā, kārdami eglīšu zaros dabīgus rotājumus un, galvenais, dažādus kārumus, tādējādi godinot un cienājot savus senčus.

Latvijā tradīcija nest eglīti mājās radusies vien **pirms apmēram 150 gadiem**, Latgalē, kur tās nesa gan uz māju, gan uz baznīcu. Šī tradīcija **Latvijā ieviesās no Vāczemes**, kur jau bija noformējušās spēcīgas Ziemassvētku tradīcijas. Jāpiemin, ka sākotnēji eglītes daudzviet nevis tika turētas pekā, bet gan **kārtas pie griestiem ar galotni uz leju**. Šis paradums ir skaidrojams caur kristietību, kurā egle, būdama trijstūra formā, simbolizē **Svēto Trīsvienību jeb Dievu**.

Mūsdienās, šķiet, tikai retais var argumentēt, kādēļ mājās tiek nesta eglīte, jo, kā redzams, **šīs tradīcijas izcelsmei ir dažādi avoti un motīvi**, kurus liela daļa cilvēces nemaz nezina – lielākoties tas tiek darīts sabiedrības inerces rezultātā, proti, “tā taču dara visi”. Tiesa, nezināšana vai vienaldzība neliedz ievērot šo tradīciju un piešķirt tai savu personīgo jēgu.

Viens no lielākajiem Ziemassvētku laika piedzīvojumiem ir **lūkošanās pēc Ziemassvētku eglītes**. Laiks, kad iet meklēt eglīti, nav noteikts – daži to dara jau 1. Adventā, daži – pāris dienas pirms Ziemassvētkiem, daži – 24. decembra rītā utt. Būtiskākais ir to atnest mājās un izrotāt **līdz Ziemassvētkiem**.

Citi to iet lūkoties mežā, bet vēl citi kādās tirdzniecības vietās. Lieki piebilst, ka mežā, atšķirībā no tirdzniecības vietām, eglītes meklēšana izvēršas par piedzīvojumu, jo, kā zināms, mežs ir plašs un nereti arī pamatīgi piesnidzis, tāpēc eglīti, kas būtu pa katra prātam, atrast nemaz nav tik vienkārši. Kad pati skaistākā eglīte ir atrasta, tā tiek nocirsta vai nozāģēta un nesta vai vesta mājup. Jāpiemin, ka **daži eglīti iet nolūkot jau vasarā vai rudenī**, kad mežā vēl nav sniega, jo tad tās skaistums un kuplums nav maldinošs, kāds tas nereti ir zem biežās sniega kārtas. Eglītes zarā tiek iesieta kāda košas krāsas lentīte, kuru, pienākot Ziemassvētkiem, būtu viegli ieraudzīt un nocirst līdzņemšanai.

Kad eglīte ir nogādāta mājās, tā tiek iestiprināta pekā un **izrotāta ar dažnedažādiem rotājumiem** – Ziemassvētku mantiņām, stikla bumbām, lampiņām, virtenēm, svecītēm, eņģeļmatiem, piparkūkām, kā arī citām rotām, ko eglītes īpašnieki uzskata par skaistām. Pirmie un lielākie Ziemassvētku rotājumu ražotāji 19. gadsimtā bāzējās **Nirnbergā un Drēzdenē**.

Mūsdienās daudzi, ne tikai kristieši, **egles galotni rotā ar zvaigzni**, jo zvaigzne, līdzīgi kā, piemēram, pārslas, zvani vai dāvanas, ir kļuvusi par vienu no Ziemassvētku simboliem. Pieminot dāvanas, jāpiemin, ka **zem Ziemassvētku eglītes pieņemts nolikt arī dāvanas**, kas pēcāk tiek dāvinātas mājiniekiem un viesiem, bet par dāvanām un dāvināšanu runāsim

atsevišķi. Tradīcija likt dāvanas zem eglītes nāk no **karalienes Viktorijas laika**, kad avīzē tika publicēta fotogrāfija, kurā bija redzama karaliene Viktorija, kura stāv pie Ziemassvētku eglītes, kas uzlikta uz baltiem galdautiem klāta galda un zem kuras stāv dāvanas.

Ja runājam par eglītes rotāšanas tradīciju, jāmin **Viduslaiku mistērija par Paradīzes koku**, no kuras, iespējams, aizsākusies šī tradīcija. Viduslaikos visā Eiropā bija populāras mistērijas jeb izrādes, caur kurām tika skaidrota Bībele. Mistērija par Ādamu un Ievu Ēdenes dārzā tika izrādīta decembrī, bet bija ziema, un visi augļu koki bija kaili, tāpēc **Paradīzes koka attēlošanai tika pielietoti skujkoki**, kas tika rotāti ar āboliem un dažādu formu vafelītēm, kas simbolizēja Svēto vakarēdienu. Šīs mistērijas iespaidā ticīgie arī savās mājās sāka novietot skujkokus un rotāt tos ar dažādiem rotājumiem – āboliem, riekstiem, konfektēm, piparkūkām, kā arī citiem gardumiem un elementiem.

Latvijā pirmo reizi eglīte tikusi rotāta 1510. gadā, Rīgas rātslaukumā, kur tā tikusi rotāta ar krāšņām papīra puķēm un pēc tam tikusi sadedzināta. Ņemot vērā to, ka tā ir pirmā reize, kad rakstos ir pieminēta Ziemassvētku eglīte, Rīga ir uzskatāma par pilsētu, kurā ir uzstādīta pirmā izrotātā svētku egle. Arī mūsdienā Latvijā vēl aizvien ir izplatīta tradīcija **pagastu un pilsētu centros uzstādīt lielu, izrotātu Ziemassvētku egli**, lai it visiem svētku laikā tiktu tās skaistums un mirdzums.

Ziemassvētku eglīte visbiežāk tiek turēta līdz Jaunajam gadam jeb 1. janvārim, bet nereti to noņem uzreiz pēc Ziemassvētkiem vai tura līdz pat Zvaigznes dienai 6. janvārī.

Mājokļa uzkopšana un izrotāšana

Jau izsenis latvieši visiem godiem un svētkiem ir gatavojušies, **uzkopjot un izrotājot savu mājokli**, lai atbrīvotu to no liekās enerģijas un ļautu tajā ieplūst jaunai. Šī iemesla dēļ pirms Ziemassvētkiem arī gāja pirtī, lai svētkus sagaidītu ar “baltu dvēselīti”. Kā vēsta dainas, **nekārtīgums un netīrīgums allaž ir uzskatīti par netikumiem**, tāpēc, lai iegūtu attiecīgo **dievību vai gariņu labvēlību**, mājoklim bija jābūt tīram, kārtīgam, kā arī skaistam.

Arī mūsdienās pirms Ziemassvētkiem visos mājokļos tiek ieviesta maksimāla kārtība un tīrība, galvenokārt gan tāpēc, ka gaidāmi ciemiņi, bet **ciemiņi, kā no folkloras zināms, ir mājas svētība**, tādēļ var teikt, ka tradīcijas saknē nekas daudz nav mainījies – senlatvieši gaidīja ierodamies ciemos dievības, bet mūsdienā latvieši gaida ciemiņus. Tiek izslaucīti putekļi un izmēztas grīdas, tiek sakārtotas lietas un izmestas nevajadzīgās lietas, kā arī tiek veikti citi mājas uzkopšanas darbi.

Kā senlatvieši, tā arī mūsdienā latvieši līdz Ziemassvētkiem cenšas **pagūt pabeigt visus lielos darbus gan darbā, gan mājās**, jo Ziemassvētku laiks ir brīvdienas, kurās ir jāatpūšas un jāsvin svētki, nevis jāstrādā. Uzreiz pēc Ziemassvētku brīvdienām seko Jaunais gads, un, kā zināms, vecas lietas Jaunajā gadā vilkt līdzī nav vēlams, tāpēc arīdzan vēlams visu pagūt līdz Ziemassvētkiem.

Mājokļa iekšiene un āriene tiek rotāta ar elektronisko lampiņu virtenēm, kas mirguļo dažādās krāsās, kā arī ar citiem mūsdienās pieejamiem gaismekļiem un spīdekļiem Ziemassvētku tematikā, piemēram, zvaigznēm, pārslām, sniegavīriem, salavecīsiem, rūķīšiem, briežiem, dāvanām u.tml. Jāpiemin, ka pirmās Ziemassvētku elektroniskās lampiņas tika radītas **ASV, Ņujorkā, 19. gadsimta beigās**, bet nepagāja ne ilgs laiks, ka tās sāka lietot arī citās pasaules malās. Tāpat tiek dedzinātas dažnedažādas **sveces**, kas rotā ne vien Adventa vainagu, bet arī, piemēram, eglīti un svētku galdu. Vēsturiski senie romieši ziemas saulgriežos dedzināja sveces, lai godinātu Saules dievu.

Ja senlatvieši Ziemassvētku rotājumus, piemēram, puzurus un saulītes gatavoja savām rokām, tad mūsdienās, jāsaka atklāti, pavisam noteikti nav problēmu Ziemassvētkos izrotāt savu

mājokli – šie rotājumi, kas veido Ziemassvētku spožo čaulu, ir pieejami prātam neaptveramos daudzumos un dažādībā, turklāt, teju ikvienai gaumei. Tā kā mūsu dienās **Ziemassvētki ir kļuvuši par komerciāliem svētkiem**, tad svētku rotājumi, gluži tāpat kā dāvanas, ir kļuvuši par komercpreci, kas tiek saražota un arī pārdota bezjēdzīgos daudzumos, rotājumiem zaudējot savu jēgu un vērtību.

Dāvanu dāvināšana

Dāvanu dāvināšanas tradīcijas rašanās ir plaši apskatīta citos mūsu rakstos, bet, lai vai kā, mūsdienās jēdzieni “Ziemassvētki” un “dāvanas” ir kļuvuši par diviem, savstarpēji neatraujamiem jēdzieniem. Šķiet, mūsdienās vien retais, tuvojoties Ziemassvētkiem, nesatraucas un neuzsāk dāvanu meklējumus nebeidzamajos lielveikalu plauktu labirintos. Ņemot vērā to, ka Ziemassvētki ir kļuvuši par komerciāliem svētkiem, **šajā laikā veikalos plaukti burtiski lūzt no potenciālo dāvanu kaudzēm**, tomēr tādos pašos daudzumos šīs dāvanas arī tiek pirktas un dāvinātas – kā saka, ir pieprasījums, ir piedāvājums.

Tajā pašā laikā vairākums cilvēku – gan tie, kas Ziemassvētkos apdāvinās, gan tie, kas šo tradīciju nepieņem – saka, ka dāvanu pirkšanas un dāvināšanas trakums aizēno Ziemassvētku patieso būtību, proti, tuvo un mīlo cilvēku kopā būšanu, kam būtu jābūt Ziemassvētku galvenajai jēgai, tomēr, papētot Ziemassvētku rašanās vēsturi, **dāvanas tik tiešām vienmēr ir bijusi neatņemama Ziemassvētku sastāvdaļa**. Tiesa gan, vēsturiski apdāvināšanās nenotika tādos apmēros un summās, kādās tas notiek mūsdienās, pastāvot patērētāju kultūrai. **Dāvanu dāvināšanai bija vairāk simboliska nozīme**, proti, nebija nozīmes dāvanas vērtībai, bet gan dāvināšanas faktam kā tādām. Šķiet, mūsdienās ir pretēji, jo mūsdienu patērētājs ir neapmierināms.

Ziemassvētkos īpaša vērība tiek pievērsta **bērnu apdāvināšanai**, jo Ziemassvētki izsenis ir bijuši svētki, kuros bērniem tiek visvairāk dāvanu – tā bijis jau seno romiešu svētku laikā, precīzāk, Juvenālijas dienā, Svētā Nikolaja dzīves un pēcnāves laikā, kā arī mūsdienās.

Lai vai kā, ja dāvanas tiek dāvinātas, visbiežāk apdāvināšanās notiek jau **24. decembra jeb Ziemassvētku vakarā**, bet ir gadījumi, kad tiek nogaidīts līdz Ziemassvētku rītam, proti, 25. decembra rītam.

Dāvanas Ziemassvētkos ir visdažādākās – sākot ar praktiskām un ne tik praktiskām lietām, un beidzot ar suvenīriem Ziemassvētku tematikā. Daži izvēlas vēlamo vai vajadzīgo dāvanu noskaidrot jau iepriekš, bet daži izvēlas sarūpēt pārsteigumu, uzdāvinot kaut ko pavisam negaidītu. Lai mazinātu Ziemassvētku komercijas piegaršu, liela daļa cilvēku izvēlas dāvanas un dāvanu iesaiņojumus darināt paša rokām, kas dāvanu padara unikālu un personisku.

Kā jau iepriekš pieminēts, nereti dāvanas pirms dāvināšanas **tiek saliktas zem eglītes vai vismaz tiek kaut kur noslēptas**, lai dāvanas saņēmējs nenajaustu, kas tam tiks dāvināts, protams, ja ir mērķis sagādāt pārsteigumu. Šādam nolūkam tiek izmantoti dažnedažādi dāvanu ietinamie papīri un maisiņi, kas, gluži tāpat kā dāvanas, veikalos ir pieejami biežā slānī.

Svētku mielasts

Neatņemama Ziemassvētku svinību sastāvdaļa, līdzīgi kā visos citos svētkos, ir **svētku mielasta ieturēšana**. Svētku mielasts parasti tiek ieturēts **Ziemassvētku vakarā jeb 24. decembrī**, bet nereti tas tiek baudīts arī abos Ziemassvētkos.

Mūsdienās lielākā daļa cilvēku, gatavojot svētku mielastu, **pieturās pie senlatviešu tradīcijām**, proti, cenšas sarūpēt vismaz **deviņus dažādus ēdienus**, lai vairotu nākamā gada pārticību. Tiesa gan, būtisks ir ne vien ēdienu skaits, bet arī ēdienu veids, jo katram no tiek ir sava nozīme, ja tam ticam.

Tradicionāli senlatvieši galdā lika pelēkos **zirņus un pupas, speķa pīrāgus, burkānus un bietes, piparkūkas, apaļas formas cepumus, štovētus kāpostus, putna gaļu, zivs gaļu, cūkgaļu vai cūkas šņukuru**. Tāpat tika gatavots arī Ziemassvētku tradicionālais ēdiens – **kočs, putraimdesa**, kā arī galdā tika likts **medalus, alus, kvass, rūgušpiens vai paniņas**. Ja kāds no šiem ēdieniem nebija pieejams vai negāja pie sirds, tika ēsti sautēti kāļi, ķirbja ēdieni, krāsni cepti kartupeļi, grūbu putra, sklandrauši, maize ar ievārījumu, maizes biguzis, kā arī apaļi rauši. Vienu vārdu sakot, **Ziemassvētkos ēda it visu, kas novākts rudens ražā**, jo Ziemassvētki bija ne vien gaismas atgriešanās svētki, bet arī rudens ražas noslēguma svētki. Tāpat tika likt uzsvars uz **apaļas formas ēdieniem**, kas simbolizēja ziemas saulgriežu galveno elementu – sauli. Uz svētku galda obligāti bija jābūt **maizei, sālim un ugunij**, jo tie vairoja svētību.

Ja salīdzinām mūsdienu latviešu un senlatviešu Ziemassvētku mielastus, jāsaprot, ka **būtiskas atšķirības nav novērojamas** – ēdienkarti galvenokārt veido iepriekš minētie ēdieni, tomēr tajā ir iezagušies arī kādi **eksotiskāki ēdieni**, kas senlatviešiem nebija pieejami. Eksotika ir novērojama kā ēdienos, tā arī dzērienos, piemēram, **mandarīni un karstvīns** ir neatņemama mūsdienu Ziemassvētku sastāvdaļa, kas pavisam noteikti nebija sastopama senlatviešu ēdienkartē. Vienu vārdu sakot, **Ziemassvētku mielasts ir tradīcija, kuru ievērojami skārusi globalizācija**, ieviešot tajā arvien jaunus ēdienus un dzērienus no dažādām pasaules kultūrām.

Runājot par ēdienu, noteikti īpaši jāuzsver jau pieminētās **piparkūkas**, kurām mūsdienās pievērš īpašu uzmanību. Piparkūku pirkšanai un ēšanai nav tik liela nozīme kā to cepšanai – piparkūku cepšana īsi pirms Ziemassvētkiem ir kļuvusi par sava veida rituālu. Piparkūku cepšana ir lielisks veids, kā jauki un interesanti pavadīt laiku kopā ar savu ģimeni vai draugiem, kopā būšanas rezultātā radot unikālu blakusproduktu, kas simbolizē mīlestību, draudzību vai vienkāršu sadarbību un vēl gardi garšo. Jāpiemin, ka **piparkūkas tika ceptas ne vien ēšanai, bet arī rotājumiem**.

Vakarēšana

Vakarēšana sākas pēc svētku mielasta paēšanas un ietver visu, kas var nodrošināt jauku un interesantu laika pavadīšanu, kā arī ziemas garākās nakts aizvadišanu. **Vakarēšanas tradīcijas katrā ģimenē atšķiras** – tā var ietvert, piemēram, dažādu rotaļu vai spēļu spēlēšanu, dziedāšanu, dejošanu, Ziemassvētku mūzikas klausīšanos, Ziemassvētku kino filmu skatīšanos, kā arī citas aktīvas vai mazāk aktīvas izdarības, kas ļauj patīkami **kopā pavadīt laiku un sagaidīt Ziemassvētku ierašanos**.

Ziemassvētki ir vieni no svētkiem, kuros īpaši būtiska ir visas ģimenes sanākšana kopā, tāpēc varētu teikt, ka mūsdienās **Ziemassvētki ir arī ģimenes svētki** – nav svarīgi, kas tiek darīts, bet galvenais, ka tas tiek darīts kopā. Būtībā vairākums Ziemassvētku tradīciju ir vērstas uz kopā būšanu, piemēram, eglītes meklēšana un rotāšana, svētku mielasta gatavošana un baudīšana, apdāvināšanās, kā arī citas tradīcijas, kas tiek ievērotas, sagaidot un aizvadot Ziemassvētkus.

Ziemassvētku vecīša ierašanās

Ziemassvētku vecītis simbolizē ticību brīnumam jeb tam, ka var notikt tas, par ko cilvēks pat neuzdrošinās sapņot.

Ziemassvētku vecītis jeb **sala tēvs vai sala tētis** arīdzan ir kļuvis par neatņemamu Ziemassvētku sastāvdaļu kā ģimenes svinību lokā, tā arī plašākā mērogā, piemēram, skolu, darba vietu, pagastu vai pilsētu Ziemassvētku pasākumos. Ziemassvētku vecīša ierašanās svinību vietā vienmēr ir sava veida kulminācija, jo **Ziemassvētku vecītis ierodas ar dāvanām**, kuras katram pēc katra paša gada nopelniem vai nedarbiem tiek uzdāvinātas. Tiem, kuri visu gadu ir labi uzvedušies, tiek **dāvanas**, bet tiem, kas gada gaitā ir sastrādājuši

dažādus nedarbus, tiek parādīti līdzņemtie **žagari** un tiek piekodināts nākamajā gadā uzvesties rātņi. Tomēr dāvanas tāpat vien atdotas netiek – lai iegūtu dāvanu, pieņemts Ziemassvētku vecītim noskaitīt kādu **svētku dzejoli vai pantīņu, vai arī nodziedāt kādu dziesmu**.

Ziemassvētku vecītim ir gara un interesanta rašanās vēsture, bet mūsdienās katrā pasaules tautā tas tiek attēlots citādi, balstoties uz katras tautas kultūrvēsturisko mantojumu un individuālo vēstures interpretāciju. Latvijā Ziemassvētku vecīša ierašanās tradīcija ir aizsākusies **pirms apmēram 150 gadiem**. Tradicionālais latviešu Ziemassvētku vecītis ir sala tēvs vai sala tētis, kas ierodas **zirgu jūgtās kamanās**, kuras rotātas ar zvārgulīšiem, lai dzirdētu salaveča tuvošanos. Sala tēvs var ierasties gan negaidīti un pompozi, gan klusi un slepeni, sagādājot pārsteigumu un atstājot dāvanas kādā noteiktā vietā, piemēram, **zem svētku eglītes, uz durvju sliekšņa vai īpašā svētku zeķē**.

Sala tēvs ir **labsirdīgs un nesavtīgs**, tāpēc vienmēr ir gaidīts un saukts. Sala tēvam ir cepure jeb silta ziemas **ausaine**, gara, visbiežāk balta **bārda**, garš, biezs **mētelis vai kažoks**, kas apjots ar rakstainu **jostu**, gari, biezi ziemas **zābaki**, krāšņi, adīti **dūraiņi**, kā arī **dāvanu maiss** un **žagaru saišķis**, kas aizbāzts aiz jostas.

Mūsdienās gan sala tēvs ir krietni pamainījies un aizņēmieš sev vairākas citu tautu Ziemassvētku vecīšu īpatnības, kas izpaužas gan izskatā, gan izdarībās. Piemēram, Ziemassvētku vecītis ir kļuvis līdzīgs visiem zināmajam **“Coca-cola” Ziemassvētku vecīša prototipam**, mēdz nevis atbraukt, bet gan **atlidot ziemeļbriežu viltās kamanās**, kā arī palīgos ņemt **rūkus, elfus vai sniegbaltītes**.

Tā kā **Ziemassvētku vecīša ierašanos gaida galvenokārt bērni**, jo tie, atšķirībā no pieaugušajiem, vēl tic Ziemassvētku vecīša eksistencei un brīnumiem, pirms Ziemassvētkiem **bērni raksta Ziemassvētku vecītim vēstules**, kurās tie atklāj, ko visvairāk vēlētos saņemt Ziemassvētku dāvanā. Jāsaka, ka šo vēstuļu rakstīšana ir lielisks veids, kā vecākiem no bērniem izdibināt, ko viņu atvases viskvēlāk vēlas Ziemassvētkos. Protams, bērniem tiek teikts, ka vēstule tiek nesta uz pastu un sūtīta pašam Ziemassvētku vecītim, kas Latvijā dzīvo Ziemupē, bet pasaulē – Lapzemē, Ziemeļpolā u.c., bet jebkurā gadījumā Ziemassvētku vecītis, kā jau Ziemassvētku vecītim pieklājas, **dzīvo tur, kur ir auksts un ir sniegs**.

Interesanti, ka pēc leģendas Ziemassvētku vecītis ir tikai viens un unikāls, bet mūsdienās Ziemassvētku laikā mēs ik uz soļa sastopam kādu Ziemassvētku vecīti, kas steidzas uz kādu Ziemassvētku pasākumu. Nereti vienos Ziemassvētkos sanāk satikt vismaz trīs dažādus Ziemassvētku vecīšus, piemēram, mājās, skolā un darba vietā.

Ciemošanās

Ziemassvētki izsenis ir pozicionēti kā **ciemošanās laiks** – notiek kā ciemiņu uzņemšana savās mājās, tā iešana ciemos pie citiem. Visbiežāk ciemiņi tiek uzņemti abu – pirmo un otro – Ziemassvētku laikā, bet Ziemassvētku vakars tiek aizvadīts šaurākā cilvēku lokā, bet, protams, mēdz būt arī pretēji. Mūsdienās ciemošanās var notikt **3 dienu jeb Ziemassvētku brīvdieņu garumā**, bet senatnē, kad Ziemassvētki tik svinēti 7 dienas, ciemošanās varēja ievilkties nedēļas garumā.

Ciemošanās arīdzan ietver **savstarpēju apdāvināšanos**, jo iet ciemos, kā saka, ar tukšām rokām nekad nav bijis pieņemts, bet arī ciemiņiem noteikti ir kaut kas jāuzdāvina. Tāpat ciemošanās ietver svētku mielasta baudīšanu, jo **ciemiņus vienmēr ir jāpacienā**. Ciemiņi izsenis ir turēti godā, apdāvinot un paēdinot tos, jo ciemiņi latviešu, kā arī daudzu citu pasaules tautu folklorā tiek uzskatīti par **mājas svētību**, tāpēc ir tik būtiski tiem pielabināties, lai tie iegrieztos ciemos biežāk. Ciemiņu loma un nozīme ir lieliski izklāstīta **budēļu jeb ķekatu** tradīciju aprakstos, jo arī budēļi bija sava veida ciemiņi.

Apsveikuma kartiņu sūtīšana

Neskatoties uz to, ka mūsdienu interneta un tehnoloģiju laikmetā šī tradīcija lēni zaudē savu aktualitāti, jo, redz, apsveikumu var nosūtīt gan sociālajos tīklos, gan elektroniskajā pastā, gan mobilā telefona īsziņā, ir cilvēki, kas vēl aizvien piekopj šo vienkāršo, bet tik ļoti sirsnīgo tradīciju – **apsveikuma kartiņu sūtīšanu pa pastu**. Apsveikuma kartiņām ir līdzīgas funkcijas kā dāvanām, proti, sagādāt pārsteigumu, prieku un jaukas sajūtas.

Jāsaka, ka virtuālās apsveikumu kartiņas ir bezpersoniskas un, ja tā var teikt, aukstas, jo tādas kartiņas nosūtīšana neprasa ne laiku, ne līdzekļus, ne personisku pieeju. Turpretī īstas apsveikuma kartiņas nosūtīšana **prasa laiku**, lai to izvēlētos un uzrakstītu, **līdzekļus**, lai to iegādātos un nosūtītu pa pastu, kā arī **personisku pieeju**, izvēloties konkrētajam cilvēkam atbilstošu kartiņu un apsveikuma tekstu.

Lai vai kā, neviens – ne mutisks, ne rakstisks, ne virtuāls – Ziemassvētku apsveikums neiztiek bez **vēlējuma “Priecīgus Ziemassvētkus!”**. Šī tradīcija ir aizsākusies jau seno romiešu Saturnāliju svinēšanas laikā pirms mūsu ēras, kad bija pieņemts visiem, ko satika, vēlēt labas Saturnālijas. Tā kā pavisam neilgi pēc Ziemassvētkiem seko Jaunais gads, latviešiem pieņemts Ziemassvētku kartiņas tekstā iekļaut arī laimīga jaunā gada vēlējumu, proti, “Priecīgus Ziemassvētkus un laimīgu Jauno gadu!”.